

ANJUMAN | КОНФЕРЕНЦИЯ | CONFERENCES

O'ZBEKISTONDA ILMIY TADQIQOTLAR:

DAVRIY ANJUMANLAR

DAVRIYLIGI: 2018 | 2022

ZIGMUND FREYD
[1856-1939]

Mening dunyom befarqlik
ummonida suzib yuruvchi
kichik og'riq oroli!

2022

MAY

№40

CONFERENCES.UZ

Toshkent shahar, Amir
Temur ko'chasi, pr.1, 2-uy.

+998 97 420 88 81

+998 94 404 00 00

www.taqqiqot.uz

www.conferences.uz

**ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ
ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ
АНЖУМАНЛАР:
16-ҚИСМ**

**НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЗБЕКИСТАНА: СЕРИЯ
КОНФЕРЕНЦИЙ:
ЧАСТЬ-16**

**NATIONAL RESEARCHES OF
UZBEKISTAN: CONFERENCES
SERIES:
PART-16**

ТОШКЕНТ-2022

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” [Тошкент; 2022]

“Ўзбекистонда илмий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” мавзусидаги республика 40-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 май 2022 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2022. - 62 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн даврий анжуманлар Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишланган.

Ушбу Республика илмий анжуманлари таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илғор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳтил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1. Ҳуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б., ю.ф.н. Юсувалиева Рахима (Жахон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2. Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна (Фарғона давлат университети)

3. Тарих саҳифаларидаги изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4. Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

5. Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шоҳида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Ёшлар ишлари агентлиги ҳузуридаги ёшлар муаммоларини ўрганиш ва истиқболли кадрларни тайёрлаш институти)

6. Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна (Андижон давлат университети)

7. Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Ҳамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Рахматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброхимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Рахмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Муסיқа ва ҳаёт

Доцент Чариев Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқайом Раҳимбердиевич (Наманган муҳандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган муҳандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаххоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўктам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпلامга киритилган тезислардаги маълумотларнинг ҳаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ТЕХНИКА ВА ТЕХНОЛОГИЯ СОҲАСИДАГИ ИННОВАЦИЯЛАР

1. Abdullayev Ulug'bek Maxmudovich TELEKOMMUNIKATSIYA TARMOQLARIDA MONITORING TIZIMLARINING AHAMIYATI	8
2. Abdullayev Ulug'bek Maxmudovich TELEKOMMUNIKATSIYA TARMOQLARIDA AXBOROT XAVFSIZLIGI MASALALARI	11
3. Avezov Ismoil Yoshuzoq o'g'li, Saidov Q.S. ENERGIYAGA EHTIYOJNI QOPLASHDA AES DAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	13
4. Hikmatov Behzod Amonovich, Nasullayev Baxtiyor FIZIKA DARSLARINI O'QITISHDA "PHYSICS AT SCHOOL" DASTURIDAN FOYDALANISH	15
5. Shokirov Raxmatulla Shavkat o'gli, Rustamov Suxrob G'ofurzoda BLENDED LEARNING TA'LIM SHAKLI VA ANDROID ILOVALARDAN UMUM- TA'LIM MAKTABLARIDA OBYEKTGA YO'NALTIRILGAN DASTURLASH TILLARINI O'RGATISHDA FOYDALANISH	17
6. Elov Jamshid Bekmurodovich, Abdullayev Alisher Ilxomovich, Shohruz Turg'unaliyev Abduno'mon o'g'li O'QUV JARAYONLARINI BOSHQARISHDA AXBOROT TIZIMLARINING QIYOSIY TAHLILI	19
7. Лесов Кувандык Сагинович, Ортикбоев М.А. КОНСТРУКЦИЯ ЗАЩИТНЫХ СООРУЖЕНИЙ ОТ СКАЛЬНО-ОБВАЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ	22
8. Хамидов Максуд Камолович ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС ПО РАЗРЯДКЕ ТЕМПЕРАТУРНЫХ НАПРЯЖЕНИЙ В РЕЛЬСОВЫХ ПЛЕТЯХ БЕССТЫКОВОГО ПУТИ	27
9. Ashurova Maxfuza Asrorovna, Nomozova Sarvinoz Ravshanovna, Davronova Avera Ubaydullayevna, Esanov Sirojiddin Ulja o'g'li, Shodmonova Gullola Ulug'bek qizi KOMPYUTERDA ANIMATSIYA YARATISH VA U BILAN BOG'LIQ JARAYONLAR	29
10. Bazarbayeva Nasiba Kalandarovna, Soatova Muhayyo Qadamboyevna UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA TEXNOLOGIYA FANI METODIKASINI TASHKIL QILISH USULLARI	31
11. Begmatov Shohrux Ergash o'g'li, Shernayev Anvar Normamatovich SHOKOLAD MAHSULOTLARI TEXNOLOGIYASI	33
12. Jumatova Sevara Hamid qizi, Xalilayeva Nargizoy Atajon qizi TEXNOLOGIYA FANI ORQALI O'QUVCHILARNI KASB TANLASHGA YO'NALTIRISH MASALALARI	37
13. Kosimov Sarvarbek Dilmurod o'g'li LEMEXLARGA TERMIK ISHLOV BERISH BO'YICHA ADABIYOTLAR TAHLILI	39
14. Sotvoldiyeva Mohiraxon Baxromjon qizi, Mamirxo'jayev Muhammadamin Mavlonbek o'g'li, Umaraliyev Jamshidbek To'xtasin o'g'li KORXONA RESURSLARINI REJALASHTIRISH (ERP) TEXNALOGIYASI	41
15. Sotvoldiyeva Mohiraxon Baxromjon qizi, Mamirxo'jayev Muhammadamin Mavlonbek o'g'li, Umaraliyev Jamshidbek To'xtasin o'g'li BIZNES-JARAYONLAR BOSHQARUVI (BUSINESS PROCESS MANAGEMENT, BPM)	43

16. Ravshanov mustaqim tavakalovich OPTIK TOLALI UZATISH TIZIMINING TEXNIK VOSITALARI	45
17. Savutova Ozoda Erkinovna, Matniyozova Lolajon Matkarimovna KOMPOZITSIYANING QONUN QOIDALARI, USULLARI RITMI VA MAVZULI KOMPOZITSIYANI MARKAZIY QISMINI TASVIRLASH	46
18. To‘xtayeva Oysanam Abdimo‘min qizi, Halimova Kamola Bahodirovna UMUMTA’LIM MAKTABLARIDA TEXNOLOGIYA DARSLARINI TASHKIL ETISH JARAYONIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH BO‘YICHA USLUBIY TAVSIYALAR.....	48
19. Yusupova Hakima Amonovna MATEMATIKANI O‘QITIDSHDA FAOLLASHTIRUVCHI METODLARDAN FOYDALANISH	50
20. Н.М.Мусаев, М.М.Муқимов ПАХТА ВА ЙИГИРИЛГАН ИПАК ИПИДАН ОЛИНГАН НАҚШЛИ ТРИКОТАЖ ТЎҚИМАЛАРИНИНГ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ	52
21. Раббимбергана Дилфуза Отабек қизи, Тажибаева Шахло Одилбек қизи КАШТАЧИЛИК ТИКИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ.....	54
22. Абдуллаев Алишер Илхомович, Элов Жамшид Бекмуродович, Раҳимов Мехриддин Фазлиддинович, Шукуров Хожакбар Баҳодир ўғли ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИНИНГ КОМПЬЮТЕР ТАРМОҒИ ОҚИМЛАРИНИ БАҲОЛАШ ВА МУВОЗАНАТЛАШ ДАСТУРИ	56
23. Мухаммадиев Мурадилла Мухаммадиевич, Амиров Шахбоз Темур ўғли ОПРЕДЕЛЕНИЕ КЭФФИЦИЕНТА ПОЛЕЗНОГО ДЕЙСТВИЯ ЦЕНТРОБЕЖНОГО НАСОСА В ТУРБИННОМ РЕЖИМЕ	59

ENERGIYAGA EHTIYOJNI QOPLASHDA AES DAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI

Avezov Ismoil Yoshuzoq o'g'li

BuDU fizika o'qituvchisi

Email: ismoil.avezov.yoshuzoqvich@gmail.com

Saidov Q.S.

BuxDU dotsenti, Email: qurbonsaid@mail.ru

Annotatsiya: Maqolada O'zbekiston Respublikasi misolida energiya taqchiligini samarali, ekologik jihatdan toza va istiqboli energiya manbalari orqali qondirish yo'lari ko'rib chiqilgan. AES dan foydalanish IES larga qaraganda ancha samarali va ekologik jihatdan toza energiya manbai ekanligini ko'rishimiz mumkin. AES lardan foydalanish orqali yer osti va yer usti manbalaridan oqilona va samarali foydalanishimiz mumkinligini ko'rishimiz mumkin va bu orqali kelajak avlodlarimizga energiya manbalaridan samarali foydaongan holda yer osti yer usti tabiiy boyliklarimiz ko'proq miqdorda qoldirishimiz mumkin bo'ladi.

Kalit so'zlar : IES, GES, stansiyalar blogi, FES, tabiiy gaz, elektr energetika, issiqxona gazlari, uran, karbonat angidrid.

Hozirda elektr energetika sohasi O'zbekiston Respublikasining iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar jarayonini ushbu jabhadagi o'zgarishlar misolida ham ko'rish mumkin.

Bugungi kunda respublikada elektr energiyasining ishlab chiqarish bo'yicha o'sish sohasi suratiga nazar tashlaydigan bo'lsak. 2020- yilda ummuy hisobda 66.4 mlrd kV·h, 2021- yilda esa ummuy hisobda 71.3 mlrd kV·h elektr energiya ishlab chiqarilgan. Shu ishlab chiqarilgan elektr energiyasining, elektr energiya ishlab chiqaradigan manbalarga taqsimotini qaraydigan bo'lsak [1].

2020- 2021 yillar oralig'ida elektr stansiyasining umumiy o'rnatish quvati 1.2%, ishlab chiqarish esa 7.3 % oshdi. Bu ishlab chiqarilgan elektr energiya qiymatini odom son boshiga nisbatan oladigan bo'lsak 2020 yilda 1.92 ming kV·h, 2021 yilda 2.05 ming kV·h ni tashkil etgan va asosiy energiya manbayi IES lar bo'lib umumiy ishlab chiqarilgan elektr energiyaning 92.14% tashkil qiladi. Buning uchun yiliga 19.8 milliard kub metr tabiiy gaz, 98 ming tonna mazut va 3.2 million tonna ko'mir sarflanadi.

2021- yil 31- oktyabrda BMT ning iqlim o'zgarishlari bo'yicha 26-konfrensiyasi (COP26)bo'lib o'tdi. COP26 doirasida 2019-2020 yillarida turli ishlab chiqarish ob'ektlarida issiqxona gazlari emissiyasi xalqaro o'rganish natijalari elon qilindi. Baxolash energiya ishlab chiqarish davomiyligini butun emissiyalarini hisobga olingan.

Generatsiya manbalari	CO_2 – ekv.*/kVt*h
Ko'mir bilan ishlovchi IES lar	751-1095
Kombinatsiyalangan gaz elektr stansiyalari	403-513
Gidrostantsiyalar	6-147
Quyosh elektr stansiyalari (STES, CSP)	27-122
Quyosh elektr stansiyalari (fotovoltaik, PV)	8-83
Yer usti shamol elektr stansiyalari	12-23
Dengizdagi shamol stansiyalari	7.8-16
AES	5.1-6.4

Karbonat angidrid ekvivalenti - issiqxona gazining massa emissiyasini karbonat angidrid emissiyasi bilan solishtiruvchi birlik .

Jadvaldan ko'rishimiz mumkinki ekologik jihatdan eng maqbul manba AES lar sifatida qaralmoqda. Shu bois mamlakatda tinch maqsadlarda foydalanish uchun atom energetikasini barpo etishga kirishildi. Rossiyaning «Rosatom» davlat korporatsiyasi hamkorlikda atom elektr stansiyasini qurish bo'yicha kelishuvga erishildi. Mazkur kompleks 2 ta energoblokdan iborat, har birining quvvati 1200 Megavatt bo'ladi. Atom elektr stansiyasi uchun dunyodagi eng xavfsiz va zamonaviy energoblok tanlab olingan. Atom elektr stansiyasi barpo etilishi natijasida yiliga 3,7 milliard kub metr tabiiy gaz tejiladi. Bu manba qayta ishlanib, yuqori qo'shilgan qiymatli neft-

kimyo mahsulotlari ishlab chiqariladi. Insoning yillik nurlanish dozasiga qaydigan bo'lsak ham radionuklidlardan foydalanish orqali olingan doza judda past ekanini ko'rishimiz mumkin [2].

Butun dunyo atom energiyasiga oid tashkilotlarning keyingi ma'lumotiga ko'ra, dunyoda 448 dan ortiq AES bo'lib, yana 53 tasi qurilish bosqichida turibdi. Atom elektrostansiyalari dunyoda elektr energiyaning 15% ini ishlab beradi. Eng ko'p AES Amerikada joylashgan, ya'ni dunyodagi AES larning yarmidan ko'pi AQSh da bo'lib, ular 101,4 mln. kvt energiya ishlab chiqaradi.

Hozirgi vaqtda yerdan qazib olinadigan uranning 1% igina AES larga yoqilg'i sifatida ishlatiladi, qolgan 99% esa chiqindi sifatida tashlanib, atrof-muhitni tuprog'i, suvi, havosi hamda tirik jonzotlarga, shu jumladan, inson sog'lig'iga juda katta zarar etkazadi

Yer yuzida uran kam joylardagina uchraydi va uning zahirasi juda chegaralidir. Tabiatda uran 235 holda bo'lib, uning miqdori qazib olingan uran tarkibi 1% ni, qolgani esa 238 ni tashkil qiladi. Agar uni «tez» reaktorga joylashtirib, maxsus ishlov berilsa, undan xom ashyo sun'iy izotop-plutoniya olinadi. Natijada olingan yoqilg'ining samaradorligi 50-60 barobar oshadi.

Endi Atom elektrostansiyalari asosiy yoqilg'isi bo'lgan Uraning qazib olinishining dunyo bo'yicha statistikasiga qarab o'taylik. Butunjahon yadro assotsiatsiyasi (WNA) ma'lumotlariga ko'ra, 2020 yilda tabiiy uran ishlab chiqaruvchi mamlakatlar reytingida O'zbekiston beshinchi o'rinni egallagan.

AES lardan foydalanishimiz zarur bo'lgan yan bir muhim tarfini aytib o'tadigan bo'lsak bugungi kunda AES larda ishlatiladigan xom ashyolarning asosini uran tashkil qiladi. Hozorgi kunda dunyoning 28 davlatida Uran xom ashyosi qazib olinadi ammo uran zaxirasi bo'yicha asosiy qismni 10 ta davlat ular bozorning 90% ni o'zaro bo'lib olishgan. O'zbekiston respublikasi dunyoning 2% Uran zaxirasiga ega bo'lib umumiy miqdori 137 mingdan 185 ming tonnagacha deb qaralmoqda. O'zbekiston uran ishlab chiqarish bo'yicha 5 chi o'rinda turadi. Uran zaxirasi bo'yicha 7 o'rinda turadi. O'zbekistonda o'rtacha 2400 tonna uran qazib olinadi bu qiymat esa butun dunyoviy ko'rsatkich 4% tashkil etadi. O'zbekistonda Uran zaxirasi mavjudligi Yadro energetikasida keng ko'lamli imkoniyatlarni ochib beradi bu imkoniyatlardan AES qurilishi orqali foydalanish mumkin bo'ladi.

Adabiyotlar

1. <https://minenergy.uz/uz/lists/view/77>
2. Тимкин А.В., Радиационная безопасность, Мичуринск, МГПИ 2007, –188 с.
3. <http://www.world-nuclear.org/info/inf23.html>